

یادداشت پایگاه اطلاع رسانی و خبری جماران - تهران

یادداشت/

اما و اگرهای بازدارندگی تک مولفه ای / تاثیر کیفیت دیپلماسی بر بازدارندگی امنیتی

یادداشتی از: ساسان کریمی

آنچه بیش از هر چیز در جهان امروز بازدارندگی امنیتی تولید میکند، انسجام ملی، حکمرانی خوب، جامعه متشکل، نهادهای سازمان یافته، کیفیت دیپلماسی و از قضا اقتصادی پشتیبان تکنولوژی است.

ساسان کریمی، پژوهشگر پسا دکتری و استاد مدعو دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران در یادداشتی برای جماران نوشت:

با بر سر زبانها افتادن مسأله میدان و دیپلماسی از یک سو و تلاش برای توجیه نظری آنچه موضع هر طرف در سیاست داخلی است، مسأله مختلفی از جمله قدرت، بازدارندگی و غیره بیش از آنکه از موضع دانشگاهی توضیح داده شوند، در افواه مطرح شده و این امر به طور فزاینده ای از دقت مباحث کاسته است. در روزهای اخیر و با توجه به تشنج های به وجود آمده میان ایران و پاکستان و ایران و عراق، مسأله قدرت ملی و ایضاً توان بازدارندگی مجدداً بروز قابل توجه داشته اند.

واقع امر این که بحث قدرت، موضوع اساسی علم سیاست و قدرت ملی به طریق اولی مسأله اول علم روابط بین الملل است. اگرچه اینکه قدرت ملی چطور به وجود آمده و شاخص های آن چیست، عمده تفاوت میان مکاتب مختلف در روابط بین الملل است اما این تفاوت با آنچه در میان عموم مردم شایع شده است متفاوت است. به خصوص طرفداران غیر تخصصی مکتب رئالیسم، قدرت را منحصر به مولفه نظامی توصیف می کنند و نتیجه اینگونه تصور از قدرت ملی حتی در نسخه رئالیستی آن یکی این است که بازدارندگی را نیز به انحصار توان نظامی تقلیل می دهند.

حال آنکه حتی در نسخ کلاسیک رئالیسم مانند هانس مورگنتاؤ، قدرت ملی منحصر به مولفه نظامی نیست. او مشخصاً قدرت ملی را تابعی از جغرافیا، منابع طبیعی، آمادگی نظامی، جمعیت، منش ملی، روحیه ملی، کیفیت دیپلماسی و کیفیت حکومت دانسته که لااقل چهار فقره از این موارد ذاتی غیرمادی دارند. اما آنچه مکاتب مختلف را در یک کلیت از یکدیگر جدا میکند، ضریب تاثیر هر یک از این مولفه های قدرت مادی یا معنایی است. هر قدر از نگاه رئالیستی به سوی ایده آلیسم می رویم، وزن تاثیر مولفه های معنایی بیشتر میشوند. در عین حال بیشتر آنچه منشا قدرت پنداشته میشود مورد توافق دیدگاههای مختلفند.

مسأله بازدارندگی به معنای آنچه مانع طمع رقبا یا خصم ها برای ورود به منافع ملی یک کشور میشود، نسبت مستقیم با قدرت ملی دارد. طبیعتاً هر قدر قدرت ملی افزونتر باشد تهاجم بالقوه ی دیگران به منافع ملی غیرعاملتر و در نتیجه کم هزینه تر است: ورود به منافع موجودیت قوی، امری پرهزینه و کم فایده و بنابراین دور از تعقل و حساب هزینه- فایده رقبا است. بنابراین بیت «رو قوی شو اگر راحت جهان طلبی/ که در نظام طبیعت ضعیف پامال است» تداعی مهم این معناست.

اما نکته مهم در بزنگاه تداعی این بیت آن است که این «قوی شدن» تابعی از تمام مولفه های قدرت ملی است و نه منحصر به عنصر نظامی و حتی اقتصادی. این بیت در معنای موسع به معنای آن است که برو و حکمرانی خوب، کیفیت دیپلماسی، توان رسانه ای، انسجام ملی، مصلحت عمومی، تکنولوژی، علم، اقتصاد، روابط خارجی و البته وجه نظامی خود را قوی کن که اگر هرچه غیر از این شود، در محیط امروز بین المللی امکان سر بلند کردن و حراست واقعی از منافع و شأن ملی ناممکن است.

نکته دیگر قابل اعتنا در بحث حاضر عنصر زمان است. یعنی به جز آنکه یک تحلیلگر، سیاستمدار، تصمیم ساز یا شهروند، قائل به کدامین نگاه و مکتب است، اینکه در کدام دوره قرار دارد و به محیط بین المللی و سیاست خارجی کشور می نگرد بر معادلات تاثیرگذار است. واقعیت این است که از پایان جنگ دوم بین الملل و در دوره جنگ سرد ضریب به تدریج عناصر معنایی رو به افزایش گذاشت.

همچنین مسأله اقتصاد از زمانی عمده شد که رقابت میان دو قطب جنگ سرد به خصوص در محور نظامی و اجتماعی تابع مولفه اقتصاد شد. همچنین پس از دوران جنگ سرد و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی با آغاز آنچه بالعموم دوران گذار در روابط بین الملل نامیده می شد مسأله اقتصاد بیش از قبل سهم گرفت و موضوع رقابتهای تسلیحاتی ضریب خود را از دست داد. البته این هرگز به معنای صفر شدن این ضریب و بی تاثیر بودن عنصر نظامی در رقابت میان کشورها نیست اما آنچه واقعیت دارد اینکه برتری نظامی در حوزه وسیعی از روابط بین الملل تعیین کنندگی خود را از دست داد.

بنابراین، به نظر میرسد بیش از هر چیز نام «پسا قطبی» را بتوان بر نظم محیط بین المللی نهاد. قدرت ملی و به تبع آن بازدارندگی، تابعی از مجموع وزنی همه مولفه های کلاسیک نام برده به علاوه ی عناصر جدید قدرت مانند قدرت رسانه، قدرت سایبری و غیره است. گویی که این وزن ها و ضریب های جملات در دوران جدید بیش از قبل شایسته پردازش است: امروز و در دوران پساقطبی، هم ضریب تاثیر مولفه های قدرت بیش از هر زمان از مولفه های سخت و مادی فاصله گرفته اند، جغرافیای قدرت نسبت به گذشته متفاوت شده است و همچنین کنشگران غیر دولتی، فرادولتی و غیره بیش از هر زمان به معادلات افزوده شده اند، باید در نظر داشت که بازدارندگی به عنوان یکی از انعکاس های رقابت میان ملت ها و نیز زمینه های دیگر رقابت موضوعیت متفاوتی نسبت به گذشته پیدا کرده اند.

در نتیجه، آنچه پیرامون ضریب تاثیر مولفه های قدرت گفته شد می توان در نظر آورد که بازدارندگی واقعی امروز بیش از هر زمان دیگر از انحصار در موضوعات مادی و به خصوص نظامی خارج شده است: در جهانی که اسرائیل به عنوان یک موجودیت دارای سلاح هسته ای با حمله هفتم اکتبر حماس مواجه میشود که دستش از بسیاری از تکنولوژی های معمولی نظامی خالی است، ایران به واسطه ی ابعاد غیرمادی و غیرنظامی قدرت خود می تواند حتی قدرت اول نظامی جهان را از خیال اتخاذ رویکرد نظامی به طور دائمی منصرف کند و حوثی های یمن نه به خاطر برابری نظامی و امکانات اقتصاد مشابه با عربستان سعودی، بلکه به واسطه همان ابعاد معنایی قدرت، توانستند در مقابل ماشین جنگی بسیار مجهز عربستان مقاومت معنادار کنند. از این مثالهای نزدیک به دستگاه فکری طرفداران انحصار قدرت نظامی میتوان اینطور نتیجه گرفت که اتفاقاً اگر پیروزی یا عدم شکستی در این مثالها دیده میشود که اینطور هم است، نه به خاطر شباهت امکانات سخت نظامی و اقتصادی طرفین، بلکه اتفاقاً به علت برتری در حوزه قدرت معنایی است.

بازدارندگی به عنوان انعکاس قدرت نیز تابع همین معادلات قدرت است. آنچه بیش از هر چیز در جهان امروز بازدارندگی امنیتی تولید می کند، انسجام ملی، حکمرانی خوب، جامعه متشکل، نهادهای سازمان یافته، کیفیت دیپلماسی و از قضا اقتصادی پشتیبان تکنولوژی است. البته قدرت نظامی نه به اندازه قرن گذشته، ولی همچنان لازم و واجد نقش است، ولی باید توجه کرد که احیاناً تمرکز بر هیچ یک از ابعاد ذکر شده بازدارندگی، سیاستگذار و تصمیم ساز را دچار خطای شناختی و نگاهی تقلیلگرایانه نسبت به قدرت و بازدارندگی نکند.

در جهان امروز هیچ یک از ابعاد قدرت به تمامی جای مولفه دیگر را نمیگیرد و یک حکمرانی خوب ناچار است تمام ابعاد مورد اشاره را همزمان پایش کرده و ارتقا دهد. برخورد نامتوازن در این خصوص اتفاقاً بیش از آنکه به تقویت کشور بینجامد آن را آسیب پذیر می کند. بازدارندگی تک مولفه ای، امروز بیش از هر زمان دیگر ناممکن است.

انتهای پیام

این مطلب برایم مفید است

بلی

0 نفر این پست را پسندیده اند

لینک کوتاه ews/fa/tiny/news-1620670 کپی شد

کدخبر: 1620670 ۱۴۰۲/۱۱/۰۱ ۱۰:۰۸:۰۱